

Jak si vede etnologie na Wikipedii? Analýza současného stavu a možností využití Wikipedie pro komunikaci etnologických poznatků

Ethnology and Wikipedia? Analysis of the current state and possibilities of Wikipedia usage for the communication of ethnological knowledge

Mgr. EDUARD PETIŠKA

Centrum pro otázky životního prostředí, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
Josef Martího 407/2, Praha 6, 162 00; e-mail: eduard.petiska@gmail.com

ABSTRAKT:

Wikipedie patří mezi nejpoužívanější otevřené vzdělávací zdroje (OER). Je jedním z nejnávštěvovanějších webů na světě a je používána pro primární úvod do tématu, stejně jako pro rešerši sekundárních zdrojů. Wikipedie má tedy značný vliv na formování znalostí a obecného povědomí o různých tématech. Z jejího významu mohou těžit vzdělávací instituce, a to jak jejím využitím pro komunikaci obecných poznatků, tak pro zviditelnění výsledků vlastního výzkumu. V rámci studie jsme se zaměřili na možnosti využití Wikipedie pro etnologii. Provedli jsme analýzu zmínek o etnologii ve všech článcích na české Wikipedii, tyto články jsme zařadili do jednotlivých kategorií a následně zmapovali počet jejich zobrazení. Výsledky ukázaly, že etnologie je na české Wikipedii relativně málo reprezentována. Zvolené klíčové slovo etnologie zmiňuje pouze 240 článků, což je výrazně méně než v zahraničních mutacích. Zároveň se ukazuje, že poptávka po etnologických poznacích na české Wikipedii existuje, vzhledem k tomu, že tyto články mají za tři roky přes 4 300 000 zobrazení. V závěru proto také navrhuje možnosti, jak komunikaci etnologie na Wikipedii zlepšit.

ÚVOD

Žijeme v rychle se měnícím světě, změny jsou stále rychlejší a vyžadují rychlé adaptace. Zákon evoluce říká, že druh, který se nedokáže přizpůsobit změnám, vymírá. To, co platí v přírodě, můžeme pozorovat i v rámci fungování společnosti a jejích institucí. Kulturní prvky, které se neadaptují na nové podmínky, zaniknou či alespoň ztratí svůj původní význam. To platí i o evoluci poznatků a formách jejich sdílení.

V současnosti můžeme definovat jako hlavní společenskou změnu proces všeprostopující digitalizace a internetizace. Digitální revoluce ovlivnila prakticky všechny

ABSTRACT:

Wikipedia is one of the most used Open Educational Resources (OER) and also one of the most visited websites in the world. It is used for the primary introduction as well as for the review of secondary resources. Wikipedia has a significant impact on the creation of knowledge and general introduction to various topics. Educational institutions can benefit from its importance, both by using Wikipedia to communicate knowledge and to make the results of their research more visible. In the research, we focused on the possibilities of Wikipedia usage for ethnology. We analyzed keyword „ethnology” in all Czech Wikipedia articles, categorized them and then mapped the number of the page views. The results showed that ethnology is relatively under-represented on the Czech Wikipedia. There are mentions about ethnology only in 240 articles, which is significantly less than in foreign versions of Wikipedia. Although, the demand for ethnological knowledge exists on the Czech Wikipedia, because there are more than 4,300,000 page views of those articles in three years. In conclusions, therefore, we propose ways to improve communication of ethnology on the Czech Wikipedia.

oblasti života. Představuje výzvu i pro etnologická a antropologická zkoumání a etablování nových vědních disciplín jako kyberantropologie (Soukup, 2010). Zkoumané skupiny a jedinci se totiž mohou chovat v reálném světě jinak než ve virtuálním. Nemusí být proto jasné, jakou identitu zkoumat – zda tu, kterou hraje v *offline* světě či tu digitální. Z běžné zkušenosti víme, že to, jak se jedinec reprezentuje online, např. v internetových diskuzích či facebookovém profilu, může být značně odlišné od jeho reálné identity. Je přitom těžké jednu z těchto identit označit jako konstrukci a druhou jako realitu. Svým způsobem jsou pravdivé obě, vzájemně se prolínají a splývají

KLÍČOVÁ SLOVA:

etnologie, Wikipedie, vysoké školství, otevřené vzdělávací zdroje, popularizace vědy

KEYWORDS:

ethnology, Wikipedia, higher education, open educational resources, popularization of science

Tento výstup vznikl v rámci projektu Specifického vysokoškolského výzkumu 2018 – 260 471.

a jejich zkoumání tak představuje značnou výzvu. Domorodec na Papuy Nové Guiney může před etnologem hrát svoji domorodou roli, ale když se připojí k internetu (Soukup, 2017), je někdo zcela jiný, má stejné aplikace jako jeho vrstevníci ve vyspělých zemích, sleduje podobná videa na YouTube a lajkuje stejné fotky na Facebooku.

Změny, které internetová revoluce přináší, jsou zvláště patrné v oblasti přenosu poznatků. Nosiče a platformy pro komunikaci informací se vyvíjejí rychleji než dříve. Videokazety, diskety i CD disky jsou již minulostí, to samé ale čeká pravděpodobně v brzké budoucnosti i flash disky a další lokální úložiště informací. Se změnou nosičů informací se mění i informační chování. Náklady novin trvale klesají, stejně tak využívání tištěných encyklopedií a naučných či cizojazyčných slovníků. Pro stále větší část obyvatel se internet stává primárním zdrojem informací. Tyto změny jsou dobře viditelné i ve vysokém školství. Studenti v univerzitních knihovnách sedí převážně za monitory svých počítačů či tabletů, na nichž tráví stále více času ve srovnání s klasickými učebnicemi. Výsledky výzkumu realizovaného na vzorku 233 studentů environmentálních oborů z různých vysokých škol v ČR to dokazují – přes 80% studentů uvedlo, že využívá Otevřené vzdělávací zdroje (zejm. Wikipedii) „stejně často“ či „častěji“ než klasické uzavřené zdroje (např. tištěná skripta) (Petiška & Dlouhá, v publikačním procesu). Také většina dotazovaných učitelů v USA uvádí, že využívají OER častěji než klasické zdroje (TES Global, 2016). Tyto zdroje mají zároveň řadu výhod, jsou levnější (Hilton, 2016) a studenti při studiu z nich dosahují lepších výsledků (Fischer a kol., 2015).

Zároveň se ukazuje, že vzdělávací instituce v ČR tomuto fenoménu nevěnují pozornost, o čemž svědčí i nízké používání pojmu OER v ČR (Kapitulčinová a kol., 2015). Není proto překvapivé, že řada těchto zdrojů má rozdílnou kvalitu a některé z nich není možné doporučit pro studium na vysoké škole (Dlouhá a kol., 2015). Studenti si tyto zdroje často vyhledávají sami přes internetové vyhledávače či díky doporučení svých spolužáků (Petiška, 2018 a). Můžeme proto konstatovat, že učitelé často netuší, z čeho se jejich studenti vlastně učí a co všechno vědí (či nevědí). To je podstatná změna, je to vlastně poprvé v dějinách vzdělávání, kdy učitelé ztrácí přehled nad vzdělávacími zdroji, které studenti používají (Petiška, 2018 b).

Pokud vzdělávací instituce, tedy zejm. vysoké školy, rezignují na svou úlohu tvůrce a garantů znalostí ve veřejném prostoru, jejich

místo zaujmou jiní. To může vést i ke zpochybnění vysokoškolských poznatků a objektivního vědeckého poznání, což pozorujeme již v současnosti. Svědčí o tom popularita dezinformací a nepravdivých zpráv. Jinými slovy, pokud se komunikace vědeckých poznatků nepřizpůsobí nové době, přenechá prostor pro komunikaci poznatků jiných. Slovy Jana Nerudy: „*Kdo chvilu stál, již stojí opodál.*“ Pro efektivní šíření poznatků je tedy pro každou disciplínu nutné pochopit vhodné informační kanály, aby komunikovala s širší veřejností a ospravedlnila tak svůj *Raison d'être*, popř. důvod financování z veřejných prostředků. To je důležité zejména v humanitních vědách, vzhledem k tomu, že jsou vytrvale zpochybnovány. V současnosti je jedním z nevyužívanějších kanálů pro komunikaci poznatků Wikipedie.

WIKIPEDIE

Wikipedii není třeba dlouze představovat. Zná ji prakticky každý, kdo používá internet. Je jednou z nejnavštěvovanějších stránek světa. Vznikla v roce 2001 v USA a velice rychle se rozšířila a začaly vznikat jednotlivé regionální mutace. Ideálem Wikipedie je zpřístupnit veškeré lidské vědění bezplatně každému, slovy jejího zakladatele Jimmyho Walese: „*Imagine a world in which every single person on the planet is given free access to the sum of all human knowledge. That's what we're doing.*“ (Wales, 2004).

Wikipedie je v současnosti něčím podobným, čím byla ve své době Francouzská Encyklopedie, Encyclopædia Britannica či u nás Ottův slovník naučný. Definuje pojmy a zároveň určuje, co je důležité (resp. dostatečně významné, aby v ní bylo). Vzhledem k jejímu rostoucímu významu je to, co na ní je (či není) stále významnější. Co se týče významných osobností, může být Wikipedie chápána jako obdoba klasického *Who is who* (Who's Who, 2018). To, co na Wikipedii není (či je zpracováno pouze minimálně), nemusí být mnohými považováno za důležité. Její význam je tedy možná větší než význam výše zmíněných encyklopedií, vzhledem k tomu, že uvedené projekty nebyly nikdy masovou záležitostí. Jednalo se o záležitost intelektuálních kruhů, poznatky v nich uvedené byly přístupné pouze relativně malé skupince vzdělanců. Ti pak ovlivňovali politiku a chod dějin. Wikipedie je jiná. Nejen, že ji může každý číst, každý ji může i psát. Počty zobrazení jednotlivých článků jsou enormní a její vliv na veřejné mínění je proto značný.

Wikipedie podporuje demokratizaci společnosti a narušuje stávající monopoly na šíření

informací, které měly v minulosti určité skupiny (médiá, stát atd.). Prakticky nikdo nad ní nemá kontrolu. To, že Wikipedie funguje, je, slovy jejího českého správce Vojtěcha Dostála, vlastně zázrak (Mocková, 2014). Wikipedii využívají také novináři, přičemž se můžeme domnívat, že často nepřiznaně. Hrozí tak tzv. citogeneze (citogenesis), tedy to, že novinář opíše z Wikipedie nepravdivou informaci, kterou vloží do svého článku a tento článek se následně použije pro zpětné ozdrojování původní nepravdivé informace, čímž ji potvrdí. Tato informace pak je z Wikipedie již obtížně odstranitelná, vzhledem k tomu, že je ozdrojována *seriózním zdrojem*.

Kvalita Wikipedie stojí a padá na komunitě, nejen na komunitě projektu Wikipedie (její jednotlivé mutace), ale zejména na *komunitě článku*. Tedy na tom, koho článek zajímá a kdo má zájem, aby byl objektivní. Některé články představují možná vůbec nejkvalitnější (nejobjektivnější) texty, co byly na dané téma kdy napsány (např. článek Bůh na anglické Wikipedii, kde se mohou hádat věřící všech vyznání i ateisté) a jejich editace může být obtížnější než recenzní řízení v akademickém časopise (jak se autor této studie přesvědčil při neúspěšném pokusu prosadit článek Quantum anthropology na anglické Wikipedii).

Wikipedii v České republice edituje aktivně několik stovek editorů (což dělají ve svém volném čase). Jsou tedy *zodpovědní* za ochranu přibližně 400 000 článků. Navzdory všem svým potížím (které mají zejména jednotlivé lokální verze, kde je menší počet editorů), je Wikipedie vnímána veřejností jako spolehlivý zdroj, o čemž svědčí její popularita. Wikipedii používají často i studenti a výsledky výzkumu ukázaly, že studenti environmentálních oborů v ČR ji hodnotí jako „spíše kvalitní“ (Petiška, 2018 a). Výzkum ve Velké Británii ukázal, že články na Wikipedii považuje většina Britů za důvěryhodnější než ty ve zprávách, dokonce považují Wikipedii za důvěryhodnější než BBC (Jordan, 2014). Vzhledem k tomu, že Wikipedii může psát kdokoliv, je to zajímavá informace, která svědčí nejen o rostoucím významu Wikipedie, ale i o úpadku důvěryhodnosti klasických médií. Význam Wikipedie rychle roste zejména v kontextu tzv. *postpravdivé doby* v souvislosti s šířením dezinformací. Google ji indexuje jako jeden z prvních výsledků vyhledávání a zamýšlí s její pomocí vyvracet dezinformační videa na YouTube.

I když Wikipedie čelí časté kritice a část pedagogů není ráda, když ji jejich studenti používají, můžeme konstatovat, že Wikipedie přináší pro vzdělávací instituce, zejm. vysoké

školy, řadu příležitostí. Můžeme definovat tři výhody, které má používání OER, pod něž Wikipedie spadá, v rámci VŠ (Petiška, 2016):

- Zvýšení dopadu činnosti dané instituce na vytváření globální znalostní ekonomiky.
- Zvýšení citovanosti a podpora PR jednotlivých pracovníků a pracovišť.
- Výhoda interakce s širší veřejností, vzájemné obohacení, podpora role univerzity ve veřejném životě.

Význam těchto zdrojů si uvědomují i některé české univerzity. Například Masarykova univerzita zaměstnala jako první v ČR wikipedistu rezidenta, který má na starosti komunikaci Masarykovy univerzity na Wikipedii. Univerzita Karlova se v Dlouhodobém strategickém záměru Univerzity Karlovy 2016–2020 zavázala podporovat OER: Cíl 5: e-UK: Univerzita Karlova je místo, kde jsou pro vzdělávání ve výrazné míře využívány moderní metody a technologie. Podpora otevřených výukových materiálů (Open Educational Resources, včetně MOOCs) (Dlouhodobý záměr UK 2016–2020). Podporu spolupráce akademické obce s Wikipedií vyjádřil i rektor Univerzity Karlovy Václav Hampl (Hampl, 2013).

Vhodným způsobem, jak mohou vysoké školy obohatit Wikipedii a šířit své poznatky, může být např. zapojení vysokoškolských studentů do vytváření článků na Wikipedii. Česká pobočka Wikimédie (nadace která podporuje

Wikipedii) za tímto účelem provozuje projekt Studenti píší Wikipedii, v rámci kterého se vysokoškolští studenti v rámci kurzů podílí na zkvalitňování Wikipedie (Wikipedie: Studenti píší Wikipedii). Studenti mohou vytvářet či editovat stávající články na Wikipedii např. jako formu atestační práce, tím a) zkvalitní Wikipedii b) naučí se ji editovat, popř. argumentovat a dokazovat svoje tvrzení prostřednictvím diskuze s ostatními wikipedisty c) pochopí, že Wikipedii nemohou úplně věřit, když ji může editovat kdokoliv.

Wikipedie nabízí značné příležitosti i pro výzkumnou činnost, např. antropologický výzkum jednotlivých skupin autorů a aktérů (Sedláček, 2017). Zajímavé může být také srovnávat jednotlivé mutace Wikipedie a sledovat, jak jsou určité pojmy definovány v různých kulturních okruzích (např. heslo pohlavní styk). A v neposlední řadě je Wikipedie i cenným materiálem pro textovou analýzu, protože nám umožňuje zjistit, jak jsou určité termíny reprezentovány, v jakém kontextu, popř. jaký je o ně zájem (pomocí počtu zobrazení, popř. aktivních editorů/počtu editací). Právě analýza a množství zobrazení textu je záměrem našeho výzkumu.

METODA

Pro účely našeho výzkumu jsme si nejprve položili výzkumnou otázku: „*jak je etnologie pre-*

zentována na české Wikipedii?“ Za účelem jejího zodpovězení jsme použili standardní vyhledávač na Wikipedii, do něž jsme zadali klíčové slovo “etnologie” (výzkum jsme provedli 9. 7. 2018). Toto slovo jsme vybrali na základě předpokladu, že většina článků, které jsou s etnologií nějakým způsobem spjaty, toto slovo obsahuje. Na základě primární rešerše všech článků jsme vymezili základní kategorie, v rámci nichž je “etnologie” zmiňována. Jednotlivé články jsme pak nakódovali a zařadili do těchto kategorií.

Následně nás zajímalo také to, zda jsou články o etnologii navštěvovány, tedy zda je o tuto formu komunikace etnologických poznatků zájem. Jako další výzkumnou otázku jsme si proto vytyčili následující: „Jaké jsou počty zobrazení článků zmiňujících etnologii na české Wikipedii?“ Za účelem tohoto zjištění jsme využili software Wikimedia Toolforge (Wikimedia Toolforge), na němž jsme zadali maximální možnou dobu zobrazení od počátků možnosti zobrazení, již software poskytuje, až do období našeho výzkumu (tedy období od 1. 7. 2015 do 9. 7. 2018), postupně jsme zadávali jednotlivé články a výsledky vyhodnotili na základě počtu zobrazení článků v rámci jednotlivých kategorií, stejně jako nejzobrazovanějších článků a celkového počtu všech zobrazení.

Kategorie	Články zařazené do kategorie	Počet článků	Počet zobrazení
Články zabývající se etnologickou disciplínou, teorií, příbuznými disciplínami	Etnologie; Antropologie města; Etnografie; Vietnamistika; Kulturní geografie; Antropologie práva; Romanistika; Filologie; Humanitní vědy; Kulturní a sociální antropologie; Antropologie; Středověká archeologie; Etnobiologie; Bibliotika; Kognitivní lingvistika; Diachronní a synchronní; Kognitivní antropologie; Indologie; Srovnávací sociologie; Historická antropologie; Ekologie; Filosofická antropologie; Figurativní sociologie; Organologie (věda o hudebních nástrojích); Etnometodologie; Speciální muzeologie; Kulturologie; Interkulturní psychologie; Sociologie kultury; Muzikologie; Studium slovanské mytologie a náboženství	31	547 455
Články zabývající se etnologickými problémy (praxí), konkrétní obyčeje, lokality; zkoumané skupiny atd.	Folklor; Lidová slovesnost; Nestinarstvo; Tengrismus; Herero (jazyk); Maska; Amazonie; Pálení čarodějnic; Pohádka; Folklorismus; Pranostika; Potlač; Enkláva; Sihanaka; Velikonoce; Rituál; Svatba; Veles; Artefakt (sociologie); Náboženství; Něnečtina; Amerika (část Etnologie); Nuerové; Novopohanství; Duše (část Etnologie a antropologie); České lidové svátky; Čikové; Demografická historie amerických indiánů; Oslavy svátku svatého Martina v Evropě	29	1 974 060
Články zabývající se etnologii, etn. institucemi a počiny	Jiří Woitsch; Zuzana Beňušková; James G. Flanagan; Otokar Balcar; Arnold van Gennep; Muzeum Českého ráje; Marcel Mauss; Georges Condominas; Studia Ethnologica Pragensia; Josef Beneš (muzeolog); Anna Zadrožná; Nancy McDowell; Richard Jeřábek; Musée de l'Homme; Dušan Holý; Wilhelm Schmidt; Andreas Lommel; Chuang Sien-fan; Leoš Šatava; Ira Bashkow; Karel Altman; Leopold Pospíšil; Knud Knudsen (fotograf); Alexander von Humboldt; Michel Leiris; Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur; Jiří Traxler (muzikolog); Moriz Winternitz; Pavlína Brzáková; Géza Róheim; Jiří Horák (etnograf); Petr Bogatyrev (část Příspěvek k etnologii a folkloristice); Seznam českých antropologů; Muzeum Makedonie; Porta Balkanica; Bibliothèque interuniversitaire des langues orientales; Jan Hromádka; Reinhard Wolters; Emilie Demant Hattová; Čestmír Loukotka; Lucien Lévy-Bruhl; Louis Dumont; Libor Svoboda; William I. Thomas; Jacques Soustelle; Jan Pohunek; Matija Murko; Musée Dapper; Zemské muzeum	107	412 473

	(Sarajevo); Adam František Kollár; Studentské spolky Filozofické fakulty UK (částPAKET (Pro aktivní etnologii)); Lubor Niederle; Kulturální studia; Nikolaj Sergejevič Trubeckoj; Maurice Merleau-Ponty; Edice Russia Altera; Vlastivědné muzeum v Hlohovci; Musée de Montmartre; Ján Ičo; Raffaele Pettazzoni; Georg Forster; Zdeněk Pinc; Ján Podolák; Ján Čaplovič; Hans Günther Mukarovsky; František Sušil; Marc Soriano; John Karl Hillers; James Frazer; Gustaf Kossinna; Martha Cooper; Jicchak Ben Cvi; Markéta Křížová; Charles Wilkes; Oskar Kolberg; Don Kulick; Oldřich Sirovátka; Václav Frolec; Čechové. Moravané; Bronisław Malinowski; Lev Gumiljov; Jiří Neustupný; Giuseppe Maiello; Vasilij Kandinskij; Pavel Josef Šafařík; Spolkový dům ve Skalici; Émile Durkheim; Muzeum Vysočiny Třebíč; Josef Kolář; Fotografie krajiny; Vlasta Suková; Josef Vágner (zoolog); Jiří Čáslavka; Hornolužická společnost věd; Garrick Mallery; Frank Wollman; Helga Maria Wolf; Fotografická expedice; Matthias Alexander Castrén; Johan Turi; Edward Sapir; Paul Rivet; United States South Seas Exploring Expedition; Portál:Geografie/Článek týdne/2009/41; Pavel Bělíček; Portál:Izrael/Osobnost měsíce/Příprava; Portál:Izrael/Osobnost měsíce/2011/12		
Okrajové zmínky o etnologii	Riki (časopis); Etiologie; Joan Prats i Vallès; Morálka; Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě; Barbora Gregorová; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy; Eva Farfánová Barriosová; Strýčice; Belle Époque; Mrtvý jazyk; Ruská akademie věd; Filozofická fakulta Masarykovy univerzity; Sexuologie; Jáchym Topol; Libor Balák; Werner von Siemens; Dějiny Ruska 20. století; 17. červenec; Lipsko; Mír; Povinnost; Seznam knihoven Knihovny Filozofické fakulty Univerzity Karlovy; Martin Kotačka; Nikodim Pavlovič Kondakov; Torill Thorstad Haugerová; Rudi Dutschke; Emigrace; 29. červen; Spravedlnost; Gänserndorf; Ivo Purš; Horní Újezd (okres Svitavy); Leiden; Seznam nouzových kolonií v Praze; Jan Vochoč; Soudce; Madeleine Švédská; Věda; Franz Scharl; etika; Rudolf Mazuch; Zuzana Lapčíková; Drážďany; Jan Eskymo Welzl; 1921; 2011; Tomáš Petráček; Moravští Chorvati; Rudolf Zimandl; Svatý Auracián; Ilija Trojanow; Vznik práva; Jan Průcha; Slovenská literatura; Catharina Ingelman-Sundbergová; Nanao Sakaki; Fotografie v Norsku; Normativní etika; Doron Rabinovici; Christoph Ransmayr; Augustin Čížek; Lyon Sprague de Camp; Akademie věd a umění Bosny a Hercegoviny; Seznam vědních disciplín; Muzea ve Florencii; Seznam děkanů Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity; Seznam děkanů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy; Německá geopolitická škola; Sribnyj molbert; Portál:Geografie/Článek týdne/Archiv; Seznam fyzických antropologů a paleoantropologů; Rimavská Sobota	73	1 407 674
Celkem		240	4 341 662

Tabulka 1. Zmínky o etnologii v článcích rozděleny do jednotlivých kategorií.

Pořadí	Název článku	Počet zobrazení
1.	Velikonoce	641 934
2.	Pálení čarodějnic	276 383
3.	Amerika	261 787
4.	Náboženství	218 913
5.	Drážďany	180 042
6.	Etika	134 236
7.	Antropologie	128 123
8.	Pohádka	124 397
9.	Ekologie	101 539
10.	Morálka	88 514
11.	Lipsko	84 010
12.	Svatba	76 299
13.	Věda	71 152
14.	Emigrace	69 410
15.	Filologie	69 196
16.	Jáchym Topol	64 011
17.	Soudce	63 192
18.	2011	62 781
19.	Seznam vědních disciplín	55 820
20.	Pranostika	44 570

Tabulka 2. 20 Nejzobrazovanějších článků, v nichž je obsažena zmínka o etnologii, na české Wikipedii

VÝSLEDKY DISKuze

Počet článků, v nichž je etnologie zmíněna, se může zdát vysoký a zejména počet celkových zobrazení je značný. Pokud se ale podíváme na německou či anglickou Wikipedii, vidíme, že reprezentace etnologie na české Wikipedii v tomto srovnání značně zaostává (zmínek o etnologii na anglické Wikipedii je 5,839, na německé 2.966). Tento rozdíl je vidět již na úvodních článcích („etnologie”) v jednotlivých mutacích, zatímco německá verze se svým rozsahem přibližuje krátké monografii, v české mutaci článku „etnologie” je pouze několik vět (Etnologie, 2017). Na české Wikipedii navíc nejsou zastoupeny některé významné instituce (např. Ústav etnologie FF UK) ani významní čeští etnologové (František Vrhel či Marek Jakoubek). Můžeme proto konstatovat, že na české Wikipedii existuje prostor pro podstatné zlepšení reprezentace etnologie jako vědního oboru.

Co se týče počtu zobrazení, je potřeba zmínit, že zobrazení stránek (tzv. pageviews) je něco zcela jiného než počet unikátních návštěvníků (unique visitors). A není ani možné zjistit, kolik uživatelů vlastně daná hesla vidělo. Je nutné také upozornit na fakt, že řada článků s etnologií jako vědní disciplínou souvisí jen okrajově (etnologie je zmíněna v referencích) či vůbec a etnologie je zmíněna jen v kontextu informací (jako např. u spisovatele Jáchyma Topola, že ji nedostudoval). Tyto články by bylo možné z celkového přehledu odstranit a výsledné číslo zobrazení by tak bylo nižší. Pokud bychom ale články, které s etnologií souvisí jen volně, odstranili, museli bychom vyřešit problém, co nechat a co vyřadit, resp. určit nějaký objektivní indikátor *souvislosti článku s etnologií*, který se dá nalézt jen těžko, bez něj by vyřazení či ponechání bylo čistě

subjektivní volbou a ovlivněno osobou výzkumníka. V zájmu objektivnosti jsme se proto rozhodli ponechat pouze celková čísla. Velikonoce či Pálení čarodějnic také uživatelé Wikipedie pravděpodobně nevyhledávají kvůli etnologii jako vědní disciplíně, ale kvůli rituálu. Nicméně tento rituál je předmětem etnologického zájmu a etnologie ho popisuje, proto je možné článek etnologicky uchopit a etnologii v jeho kontextu dobře reprezentovat (např. připojit odstavec o etnologickém výzkumu tohoto rituálu, přidat odkazy na zdroje atd.). I do článků, které souvisí s etnologii jen okrajově, se dá vnést přesměrování na etnologický článek a tím čtenáře k etnologii přivést. Počet zobrazení jednotlivých článků může také představovat inspiraci pro výzkum, resp. pomoci etnologům pochopit, o jaká témata je zájem.

Na základě výsledků tedy můžeme shrnout, že nejvíce jsou na české Wikipedii zastoupeny články se zmínkami o etnologii, které je možné zařadit do kategorie „Články zabývající se etnologiy, etn. institucemi a počiny.“ V těchto článcích je obsažena skoro polovina všech zmínek o etnologii na české Wikipedii. Zároveň ovšem články, které jsou v této kategorii, mají celkově nejnižší počet zobrazení. Jsou totiž úzce zaměřeny (konkrétní etnologové či instituce) a nejsou zde tolik přítomny články, které mají velký počet zobrazení (např. Velikonoce). I přes to je počet zobrazení relativně vysoký, pokud přihlídneme k tomu, o jak neznámá jména se často jedná. V případě jejich zviditelnění v tematickém periodiku (např. sborníku či odborném časopise) by byl počet zobrazení (resp. čtenost) pravděpodobně mnohem nižší. Čtenost těchto článků je také možné zvýšit prostřednictvím jejich propojení s ostatními, např. zahrnutím odkazu (hyperlinku s přesměrováním) do tematických článků, které jsou více navštěvované.

Naopak vidíme, že nejméně článků se zmínkami o etnologii je v kategorii „Články zabývající se etnologickými problémy (praxí), konkrétní obyčeje, lokality; zkoumané skupiny

atd.“ Paradoxně má tato kategorie ale také nejvyšší počet zobrazení. Právě v těchto článcích se proto otevírá největší prostor pro propagaci etnologie jako vědní disciplíny a komunikaci etnologických poznatků širší veřejnosti. Konkrétně je možné v rámci těchto článků explicitně zmínit přínos etnologie ke studiu problematiky, popsat, co to vlastně etnologie je a odkázat v rámci článků (prostřednictvím hyperlinků) na další etnologické články, které se zabývají např. teorií či konkrétními etnologiy. Tyto články poskytují také vhodný prostor pro umístění sekundární etnologické literatury (tematické odborné články, diplomové práce atd.), čímž dojde ke zkvalitnění článku, stejně jako propagaci vědeckých výsledků, popř. institucí a konkrétních akademiků.

Předložená studie neposkytuje vyčerpávající a komplexní analýzu reprezentace etnologie na české Wikipedii. Jedná se o pilotní studii, jejímž záměrem je představení možností, které toto prostředí pro etnologii poskytuje. Pro detailnější pochopení reprezentace etnologie by bylo např. vhodné zvolit další klíčová slova. V průběhu výzkumu jsme totiž zjistili, že někteří představitelé etnologie, kteří mají článek na Wikipedii, nejsou v naší analýze uvedeni, ačkoliv je jisté možné je jako etnologiy označit (např. Václav Soukup, který je ale uváděn jako antropolog či Barbora Půtová, u níž je zase uvedeno etnoložka). Komplexní analýza by proto asi měla mapovat i zobrazení článků, v nichž je uvedena zmínka o antropologii (popř. kulturologii), vzhledem k tomu, že oba pojmy se často překrývají a jsou zaměňovány. Stejně je možné si představit vyčlenění dalších kategorií, popř. zmapování počtu přispěvatelů do jednotlivých článků, jejich poslední aktualizace či velikost, popř. proces jejich editace a počet zobrazení v čase (tedy zjistit, jestli je nějaké období, kdy jsou více navštěvované). Dalším tématem na výzkum může být to, zda je etnologie prezentována na Wikipedii vhodně, tedy provést analýzu textů a posoudit, zda etnologie není používána v matoucích kontextech a nakolik je reprezentována jako vědní disciplína. Stejně

tak by bylo možné provést analýzu etnologických zdrojů, které jsou používány pro reference (na Wikipedii by neměla být neozdrojovaná tvrzení), popř. zhodnotit, zda se jedná o zdroje kvalitní, které je možné doporučit k referenci. Všechny nastíněné možnosti přesahují rozsah pilotní studie a jsou spíše tématem na specifický výzkumný projekt či diplomovou práci.

ZÁVĚRY

Na základě provedené analýzy můžeme konstatovat, že ačkoliv po etnologii na Wikipedii existuje poptávka, nabídka je značně omezena. V rámci české Wikipedie neexistuje silná komunita *etnologických nadšenců*, která by o etnologii pečovala, což je patrné již z úvodního článku Etnologie. Přesto je možné reprezentaci etnologie na Wikipedii zlepšit a pomoci tak a) komunikaci etnologických poznatků mezi širší veřejností; b) propagaci výsledků výzkumů, vědců a organizací z oboru; c) výše uvedeným přispět ke zkvalitnění Wikipedie jako celku. Za tímto účelem navrhuje následující kroky:

- Provést detailní analýzu současného stavu (např. v rámci diplomové práce), která popíše, jak je etnologie na Wikipedii reprezentována (popř. srovná stav se zahraničními verzemi), a navrhne, jaké články zlepšit/založit (např. právě prostřednictvím srovnání se zahraničními mutacemi).
- Zapojit studenty do vytváření a zlepšování tematických článků na Wikipedii, např. formou seminárních prací (didaktickou podporu může poskytnout projekt Studenti píší Wikipedii).
- Komunikovat výsledky výzkumu vědeckých pracovníků a studentů (přidávat do tematických článků na Wikipedii shrnutí výsledků výzkumu a odkazy na publikace, diplomové práce, rozhovory, atd.).
- Digitalizovat a poskytnout data pod otevřenou licencí (např. fotografie, archivní záznamy) a umístit je do tematických článků na Wikipedii (např. navázat spolupráci s Wikimedií v rámci projektu GLAM).

LITERATURA A ZDROJE

- Dlouhá, J., Petiška, E., Dlouhý, J., & Kapitulčinová, D. (2015). Možnosti a rizika využití otevřených vzdělávacích zdrojů v environmentálních oborech na vysokoškolské úrovni v ČR: kritéria pro posouzení kvality. *Envigogika*, 10 (4). Dostupné na: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/503>
- Dlouhodobý záměr UK 2016–2020. Dostupné na: <https://www.cuni.cz/UK-6912.html>
- Etnologie. (4. 10. 2017). Wikipedie: Otevřená encyklopedie. Dostupné na: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Etnologie&oldid=15401879>.
- Fischer, L., Hilton, J., Robinson, T. J., & Wiley, D. A. (2015). A multi-

institutional study of the impact of open textbook adoption on the learning outcomes of post-secondary students. *Journal of Computing in Higher Education*, 27(3), 159–172. Dostupné na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12528-015-9101-x>

- Hampl, V. (2013). Prohlášení rektora Univerzity Karlovy k projektu Studenti píší Wikipedii. iForum. Dostupné na: <https://iforum.cuni.cz/IFORUM-14608.html>
- Hilton, J. (2016). Open educational resources and college textbook choices: a review of research on efficacy and perceptions. *Educational Technology Research and Development*, 1-18. Dostupné na: <http://link.springer.com/article/10.1007/s11423-016-9434-9>

- Jordan, V. (2014). British people trust Wikipedia more than the news. YouGov. Dostupné na: <https://yougov.co.uk/news/2014/08/09/more-british-people-trust-wikipedia-trust-news/>
- Kapitulčinová, D., Spustová, K., Nemcová, M., Petiška, E., & Dlouhá, J. (2015). Analýza využívání termínu Open Educational Resources na českých vysokých školách v mezinárodním kontextu. *Aula*, 23(2), 29–48. Dostupné na: <https://anzdoc.com/analyza-vyuivani-terminu-open-educational-resources-na-eskyc.html>
- Mocková, Z. (2014). Je zázrak, že funguje, tvrdí o české Wikipedii její správce. Aktuálně. Dostupné na: <https://magazin.aktualne.cz/tydlistan-i-bicholimsky-konflikt-nesmysly-ceske-wikipedie/r-80135c90126911e4bac002590604f2e/?redirected=1531387331>
- Petiška, E. (2016). Politika otevřených vzdělávacích zdrojů. *Enviwiki*. Dostupné na: https://www.enviwiki.cz/w/index.php?title=Politika_otev%C5%99en%C3%BDch_vzdc4%9Bl%C3%A1vac%C3%ADch_zdroj%C5%AF&oldid=19337
- Petiška, E. (2018 a). Využívání otevřených vzdělávacích zdrojů studenty environmentálních oborů v České republice. *Envigogika*, 13(1). Dostupné na: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/548/707>
- Petiška, E. (2018 b) Wikipedie vítězí: Jaké jsou vzorce využívání otevřených vzdělávacích zdrojů studenty environmentálních oborů? *INFORUM 2018: 24. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích*, Praha, 29. – 30. 5. 2018. Dostupné na: <https://www.inforum.cz/pdf/2018/petiska-eduard-1.pdf>
- Petiška, E. ; Dlouhá J. (V publikačním procesu). Spíše Wikipedie než učebnice: Vzorce využívání otevřených vzdělávacích zdrojů studenty environmentálních oborů.
- Sedláček, Š. (2017). Autorství a aktérství na české Wikipedii. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra obecné antropologie. Vedoucí práce Abu Ghosh, Yasar. Dostupné na: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/90875>
- Soukup, M. (2017). Metro. Dostupné na: www.metro.cz/papua-nova-guinea-antropolog-martin-soukup-fem-/spolecnost.aspx?c=A170608_172310_metro-spolecnost_lam
- Soukup, V. (2010). Kyberantropologie a kyberkultura. *Anthropologia integra*, 1(2), 15-22. DOI: <http://dx.doi.org/10.5817/AI2010-2-15> Dostupné na: https://journals.muni.cz/anthropologia_integra/article/view/1917
- TES Global. (2016). „Three in Four U.S. Teachers Say Open Educational Resources Are Used More Often Than Textbooks.“ Dostupné na: <https://www.haptic.ro/three-four-u-s-teachers-say-open-educational-resources-used-often-textbooks/>
- Wales, J. (2004). Slashdot. Dostupné na: <https://slashdot.org/story/04/07/28/1351230/wikipedia-founder-jimmy-wales-responds>
- Who's Who. (11. 8. 2018). Wikipedie: Otevřená encyklopedie. Dostupné na: https://en.wikipedia.org/wiki/Who%27s_Who
- Wikimedia Toolforge (pageviews). Dostupné na: https://tools.wmflabs.org/pageviews/?project=cs.wikipedia.org&platform=all-access&agent=all-agents&start=2015-09-01&end=2016-04-22&pages=Ko%C4%8Dka_dom%C3%A1c%C3%ADPes_dom%C3%A1c%C3%AD
- Wikipedie:Studenti píší Wikipedii. Dostupné na: https://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Studenti_p%C3%AD%C5%A1%C3%AD_Wikipedii